GENEL OKUYUCU DİZİSİ

CUMHURİYET'İN YÜZÜNCÜ YILI ARMAĞANI

Atatürk Dönemi Türk Modernleşmesi

Hakan Uzun

TÜRK TARİH KURUMU

Cumhuriyet'imizin 100. Yılına Armağandır...

Kıymetli eşim Aysun ile sevgili torunum Hakan Yağız'a...

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK MODERNLEŞMESİ

Hakan Uzun

TÜRK TARİH KURUMU
ANKARA ♦ 2024

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK TARİH KURUMU YAYINLARI XX. DİZİ - SAYI: 9
Sertifika No: 43191

Atatürk Dönemi Türk Modernleşmesi
Hakan Uzun

Proje Koordinatörü
Yüksel Özgen

Proje Editörü
Haluk Selvi

İnceleyiciler
Erdal Aydoğan ♦ Bülent Bakar

Metin Denetimi
Birkan Soykan

1. Baskı: Ankara 2024 (5000 adet)
ISBN 978-975-17-4789-1

Sayfa Tasarımı
Ayşegül Yenidoğan

Kapak Tasarımı
Emine Çakır

Türk Tarih Kurumu
Üniversiteler Mahallesi Toplum Caddesi No. 5 06800 Çankaya/ANKARA
Tel: +90 312 310 23 68 ♦ Fax: +90 312 310 16 98
ttk.gov.tr ♦ emagaza-ttk.ayk.gov.tr

Baskı
Neyir Matbaacılık
Matbaacılar Sitesi 1341. Caddesi No. 62 Yenimahalle/ANKARA
Tel: +90 312 395 53 00 ♦ Fax: +90 312 395 84 20 ♦ Sertifika No: 49891

346 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na göre bu eserin bütün yayın, tercüme ve iktibas hakları Türk Tarih Kurumuna aittir.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ VII
ÖN SÖZ IX
KISALTMALAR XI
GİRİŞ 1

I. BÖLÜM
Emperyalizme Karşı Direniş: Yeni Türk Devletinin Doğuşu 7

II. BÖLÜM
Bir Kalkınma Modeli Olarak Türk İnkılâbı:
İnkılâbın Özgünlüğü ve Lideri 29

III. BÖLÜM
Eski Siyasal Düzenin Tasfiyesi: Yeni Bir Rejim Kuruluyor 47

IV. BÖLÜM
Çağdaşlaşma Yolunda Türkiye: Yeni Bir Toplum ve İnsan 61

V. BÖLÜM
Hedef Her Alanda Tam Bağımsızlık: Ekonomik Kalkınma 89

SONUÇ 100
KAYNAKLAR 103
DİZİN 119

SUNUŞ

Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün himayelerinde, Türk tarihinin ilk kaynaklardan araştırılması amacıyla 15 Nisan 1931'de kurulan Türk Tarih Kurumu; Türk ve Türkiye tarihini çağdaş bilim anlayışıyla incelemek ve yaymak; bu alandaki araştırmaları desteklemek ve toplumdaki tarih bilincini geliştirmek misyonu ile hareket ederek, araştırmalarını dünya tarih yazıcılığıyla bütünleştirmek ve Türk tarihçiliğini evrensel ölçekte en üst düzeye ulaştırmak vizyonuna sahiptir. Türk Tarih Kurumu bu hedeflere ulaşmak için, ulusal ve uluslararası konferanslar, seminerler, kongreler, anma törenleri, sergiler düzenlemekte, kazılar yaptırmakta, kitaplar ve dergiler yayımlamaktadır.

Türklerin en eski çağlardan beri dünya tarihindeki hakiki yerini bilimsel yollarla inceleyerek Türk ve Türkiye tarihini yazmak konusunda çalışmalarını büyük bir titizlikle sürdüren Kurumumuz, günümüze kadar 2300'e yakın eser yayımlamıştır. Türk tarihinin doğru anlaşılmadan insanlık tarihinin layıkıyla yorumlanamayacağını açıkça ortaya koyan bu çalışmalar ilim âleminde gerekli değeri görmüştür. Meçhul olan tarihî kaynak ve malzemelerin keşfi, yeni bilimsel yöntemlerin uygulanmaya konulması ve artan araştırmalar gibi tarih ve arkeoloji bilimlerindeki gelişmeler, bu gerçeği tüm açıklığıyla insanlığın önüne sermiştir. Bilimsel araştırmalar sonunda anlaşılmıştır ki Türkler tarihin erken dönemden bugüne kadar kesintisiz süren yolculukları boyunca çok geniş coğrafyalarda büyük medeniyet ailelerinin tamamının hayatına tesir etmişlerdir. Siyasi ve askerî çerçeveyle sınırlı kalmayan bu etki, içinden geçtiğimiz büyük krizler çağında kıymeti daha iyi anlaşılabilecek medeni değerler ve kültürel eserlerle anlam kazanmıştır.

Türk kültürünün bu kıymetli mirasını gelecek kuşaklara aktarmak, bilinçli ve yekvücut bir toplum inşa edebilmek, birçok sahada atılım gayreti içinde olan Türkiye'miz açısından eşsiz bir öneme sahiptir. Yeni hedeflere doğru ilerleyebilmek, yaygın bir eğitim ışığında eski yaşanmışlıkların aydınlatıcı yol göstericiliğiyle mümkündür. Tarihe gönül vermiş

bilim adamlarımızın emekleriyle ve gayretleriyle inşa ettikleri eserler olmasa, milletimizin en eski zamanlardan bu yana kesintisiz sürdürdüğü büyük yürüyüşünü anlamamız da mümkün olamazdı.

Bu büyük mirasın sadece akademik çevrelerle sınırlı kalmaması, toplumumuzun her tabakasına ulaştırılabilmesi amacıyla Kurumumuz, Cumhuriyet'imizin 100. yılına armağan olmak üzere, yüz yıllık tarih ve kültür birikimimizi kapsayan, yüz kitaptan oluşan Genel Okuyucu Dizisi'ni hazırlamıştır. Alanında uzman akademisyenlerin on yıllara dayanan bilgilerini ve araştırmalarını, belirli bir sayfa aralığında, okuyucuyu sürükleyecek bir üslupla ele aldıkları kitaplar; Türk tarihinin önemli şahsiyetlerini, savaş ve mücadelelerini, dünyanın dört bir yanında kurulan Türk devletlerini, kadim Türk şehirlerini ve bu şehirlerde inşa ettikleri kültür ve medeniyet kurumlarını, Türk sanat ve ilim hayatını ve en eski Anadolu uygarlıklarını konu edinmektedir.

Bu açıdan bakıldığında elinizdeki kitap, mesleki mesailerini bu uğurda sarf etmiş bir bilim insanının ürünüdür; kendisine sonsuz saygı ve teşekkürlerimizi sunuyorum. Türk Tarih Kurumu, Türk tarih ve kültürüne hizmet için kaleme alınan ve sadece ülkemizde sınırlı kalmayacağı öngörülen bu çalışmaları hazırlamanın mutluluğunu yaşıyor, dizinin editörlüğünü yürüten Prof. Dr. Haluk Selvi'ye ve Türk Tarih Kurumu Bilim Kurulu üyelerinden oluşan Genel Okuyucuya Yönelik Kitap Hazırlama Çalışma Grubu üyelerine ve Kurum personelimize teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Yüksel Özgen
Türk Tarih Kurumu Başkanı

ÖN SÖZ

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu çok sayıda olay ve olgudan meydana gelen uzun bir tarihsel sürecin sonucunda gerçekleşti. Bu sürecin belirleyici unsurlarından biri de Birinci Dünya Savaşı'ydı. Savaş sonunda yıkılan Avusturya-Macaristan, Rus Çarlığı ve Osmanlı Devleti gibi imparatorlukların yerlerine yeni ulus devletler ve cumhuriyetler kuruldu. Türkiye Cumhuriyeti de söz konusu savaş sırasında, Osmanlı Devleti'nin topraklarını işgal eden emperyalist güçlere karşı verilen başarılı bir mücadelenin sonucunda kuruldu. Ancak Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde kazanılan bu mücadele, yalnızca bağımsızlığın kazanılması ve yeni bir Türk devletinin tarih sahnesine çıkmasıyla sonuçlanmadı. Aynı zamanda, Türk İnkılâbı'nın da itici gücü oldu.

Bu eserde Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin hangi koşullarda ve nasıl kurulduğu, Millî Mücadele'nin ve inkılâbın önderi Mustafa Kemal Atatürk'ün olayları sonuçlandırırken nasıl bir yöntem izlediği, Türk İnkılâbı'nın kendisine özgü ne tür özelliklerinin olduğu, inkılâbın aşamaları ve Türk toplumuna neler kazandırdığı anlatılmaya çalışıldı.

Konular, tarihî süreklilik içinde ve Osmanlı modernleşme sürecini de kapsayan şekilde ele alındı ve Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sırasında yaşanan değişimin, önceki dönemden radikal bir kopuşun yanı sıra bir sürekliliği de içerdiği gerçeği göz önünde bulundurulduğu.

Eser, Türk Tarih Kurumunun, Genel Okuyucuya Yönelik Kitap Yazımı Projesi kapsamında hazırlandığı için projenin amacına uygun olarak okuru yormayacak ve okurun tarih bilgisi ile bilincini geliştirmesine yardımcı olacak bir tarzda kaleme alınmaya çalışıldı. Bu nedenle de elinizdeki kitap, modernleşme sürecinin, çağdaş uygarlığın bir parçası hâline getirdiği Türkiye'nin nasıl bir tarihsel süreçten geçtiği, bilimsel bilgiye dayalı, dipnotsuz, ayrıntılara fazla yer verilmeden ve sade bir üslupla yazıldı.

Bu arada itiraf etmek gerekirse kitap bir ölçüde daha önceden yaptığım çalışmalarımdan yararlanılarak hazırlandı. Bununla birlikte, önceki çalışmalarımdan farklı olarak, metni değişik bir kurguyla ele aldım ve yaptığım yeni okumalarla, eserde yeni bilgi ve yorumlara yer verebildim.

Metni büyük bir titizlikle okuyan ve önerilerde bulunan değerli mes-
lektaşlarım Prof. Dr. Efdal As ile Doç. Dr. Kadri Unat'a teşekkür ederim.
Ayrıca eşim Aysun'a da teşekkür etmek istiyorum. Yazdığım her metnin
ilk okuyucusu olan ve kanaatlerini paylaşan kişi olarak bu eserin de ilk
okumasını yaptı ve özellikle yine üslup konusunda eleştirdi. Kendisine
müteşekkirim.

Geleceği konuşmak için geçmişin bilgisine duyulan ihtiyaca cevap
vermesi dileğiyle...

Hakan Uzun
Ankara, 2024